

Sundhedspersonalet skal erobre velfærdsteknologien

HOVEDPUNKTER

- Velfærdsteknologi i sundheds- og plejesektoren skaber behov for nye kompetencer hos de ansatte
- Kompetencekravet udfordrer kernen i fagets identitet ved at flytte fokus fra omsorg til vejledning
- Sundheds- og plejeuddannelser indarbejder teknologi-kompetencer i studieforløbet

“JEG VIL KÆMPE mod robotter på min arbejdsplads med næb og kløer,” siger social- og sundhedsassistent Anette Bendtsen.

Hun kan ikke forstå, hvorfor et af Horsens Kommunes plejecentre, Præsthøjgaarden, på forsøgsplan vil lade en robot vaske de ældre og demente som en del af centrets plejetilbud.

Teknologien udfordrer den faglighed, hun kerer sig om. Og så er hun bekymret for, at teknologien hurtigt bliver et redskab til effektiviseringer i en tid, hvor fyresedlerne sidder løst på de kommunale rådhus.

I den diskussion hjælper det kun meget lidt, at Anette Bendtsen lige som alle andre ved, at der bliver mangel på arbejdskraft om nogle år. Hendes aftenteam på et kommunalt center for demente er lige blevet reduceret fra seks til fem ansatte, og det er også lige nu, forsøgene med anvendelse af robotter og anden velfærdsteknologi på hospitaler, i plejecentre og ude hos den enkelte borger for alvor er i gang.

Velfærdsteknologiske løsninger som vaskerobotten på Præsthøjgaarden rummer et stort potentiale. Brugt

på den rigtige måde kan den medvirke til, at beboerne på plejecentret kan stå for langt flere opgaver selv, sådan som de også gjorde det tidligere i deres liv. Men der er behov for, at engagerede medarbejdere som Anette Bendtsen aktivt spiller med, hvis velfærdsteknologiens potentiale skal indfries.

Sundhedspersonalet skal flyttes fra en forsvarsposition til offensiven, og det handler i høj grad om oprustning af kompetencer blandt de SOSU-assisterter og sygeplejersker, der skal anvende teknologien i hverdagen. Det skal sikre, at design af løsninger ikke bare bliver ingeniører og programmørers beslutning. Medarbejderne skal have kompetencer til at præge teknologien ud fra brugernes erfaringer.

TEKNOLOGI I UDDANNELSER

- I dag fylder teknisk forståelse ikke meget i uddannelserne. F.eks. finder man ikke ordet “velfærdsteknologi” i sygeplejerskernes studieordning, og ordet “teknologi” optræder kun tre gange – i alle tre tilfælde i form af en generel henvisning til de forhold, der præger en sygeplejer-

skes virke, og altså ikke i specifik tilknytning til et uddannelseselement eller kursus på uddannelsen.

KOMPETENCEKRAV UDFORDRER

FAGETS IDENTITET

- En kompetence-undersøgelse foretaget af Region Syddanmark, der blev offentliggjort sidste måned, konkluderer, at sundhedspersonalet rent faktisk ikke har de store problemer med den praktiske betjening af det nye udstyr. Se også MM34, 2010. I stedet udgør teknologien en stor kompetence-udfor-

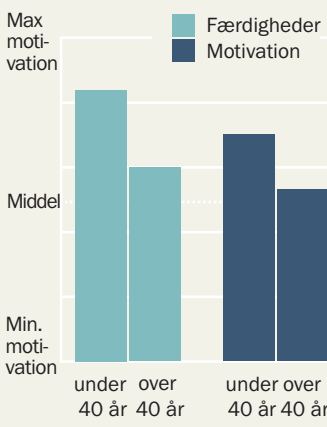
Den sunde vækst

Den danske sundheds- og plejesektor står over for et voksende omkostnings- og forventningspres. En ny generation af velfærdsteknologier kan yde et afgørende bidrag til en gennemgribende fornyelse af sundheds- og plejesektoren. Mandag Morgen har indledt et samarbejde med Ingeniørforeningen, IDA, om at udforske muligheder og udfordringer i en målrettet satsning på velfærdsteknologi. Dette er den sidste af række analyser på feltet. Samtlige analyser samles i et stort særtillæg, som udgives på dagen for konferencen “Den nye danske sundhedsmodel” om velfærdsteknologi i København den 29. november.

Haltende motivation for velfærdsteknologi

Færdigheder og motivation blandt plejepersonale, skala fra lav til høj motivation

Figur 1: Jo yngre des højere motivation for bedre færdigheder plejepersonale til brug af velfærdsteknologi blandt plejepersonale.

MM Note 4: Resultatet bygger på 30 formelle interviews med udvalgte videnspersoner i sundheds- og socialsektoren og efterfølgende kontrolleret ved fokusgruppinterviews. Gennemførelsen bygger på en estimeret skala fra høj til lav motivation og kompetence.
Kilde: Mandag Morgen, Accenture/Region Syddanmark.

dring på et andet og langt mere grundlæggende niveau, der rækker helt ned til de ansattes faglige fundament og svækker motivationen for at anvende den ny teknik. Se figur 1.

KOMPETENCER AFGØRENDE FOR SUCCES

- Erfaringer fra Teknologisk institut viser, at succes med ny teknologi afhænger af teknologiens enkelhed, ledelsens indsats og medarbejderens kompetencer.

Kernebegrebet for sundhedspersonalet er omsorg, og det får ny betydning med indførelsen af velfærdsteknologi. For hvordan hænger robotternes kolde teknik og de varme hænder omsorg sammen?

Områdeleder på Præsthøjgaarden, Lene Offeresen, er meget bevidst om, hvordan vaskerobotten påvirker de faglige roller. Medarbejdernes opfat-

telse af, hvad der kendetegner god omsorg, er helt afgørende.

En traditionel opfattelse af omsorg indebærer, at plejepersonalet “gør alting eller for meget for de ældre”, mens ny teknologi omdefinerer opgaven til “at hjælpe beboerne med at beholde deres færdigheder og gøre dem i stand til selv at have kontrol over deres eget liv,” mener Lene Offeresen.

“Her på centret har vi arbejdet meget med tankegangen hos både mig selv som leder og plejepersonalet. Det er vigtigt, for vi skal ændre vores måde at tænke omsorg på, hvis vi skal arbejde med den nye teknologi,” siger Lene Offeresen.

Hun ser klare fordele ved vaskerobotten, som tages i brug fra nytår og allerede har fået stor opmærksomhed i lokalområdet. Den giver beboerne større magt over eget liv, og den kan aflaste medarbejdernes tunge, glatte flytninger, når de skal vaske en beboer. Det er afgørende at holde fokus på det nye omsorgsbegreb og ikke den nye teknologi.

“Vi må ikke tænke på de ældre som en byrde, det er levende mennesker,” siger Anette Bendtsen.

Robotter i den faglige kerne

Region Syddanmarks kompetenceundersøgelse har været en øjenåbner for Aage Christensen, der er afdelingschef for HR Uddannelse og Udvikling i Region Syddanmark.

“Det overraskede mig at se, at det ikke så meget handler om selve teknikken, men i højere grad om, hvordan den anvendes, og hvordan medarbejderne mener, den påvirker den service, de yder over for deres patienter. Det er positivt, at det ikke handler om modstand mod teknologien, men om, hvordan velfærdsteknologi kan give mening for både medarbejderen og lederen,” siger Aage Christensen.

Der er behov for at teknologien “tænkes ind i fagligheden for hvert enkelt speciale”, for at sikre ejerskab blandt sundhedspersonalet. Redefineringen af roller og arbejdsfunktioner kræver efteruddannelse af medarbejderne, men ikke i traditionel form, mener Aage Christensen.

Personalet skal ikke sendes på skolebænken i et efteruddannelsescenter, men have en langt mere praktisk træning i brug af den nye teknologi. Det sker allerede enkelte steder, bl.a. på Sygehus Sønderjylland, der gennemfører praktiske kurser, der tilbyder medarbejderne simulatortræning af den nye teknologi.

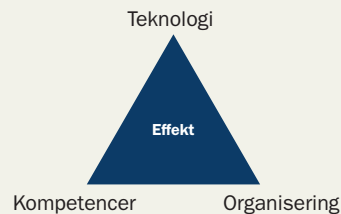
“Det skal være så tæt på praksis som muligt, for at medarbejderne kan se, hvordan den nye teknologi virker. De kan se, hvordan deres samarbejde påvirkes, og de kan se, hvilke nye roller de får over for patienterne,” siger Aage Christensen.

Charlotte Færch Lotz er seniorkonsulent og teamleder ved Center for Arbejdsliv under Teknologisk Institut og arbejder med implementering af ny teknologi i sundheds- og plejesektoren. Social- og sundhedsassistenter samt sygeplejersker deltager i projekterne, og det er afgørende at huske, at der er tale om medarbejdere, “der har valgt at arbejde med mennesker og ikke har den samme lyst og interesse for teknologien”, siger hun.

Deres udgangspunkt er en bestemt forståelse af god pleje, men også en viden om, hvad de hver især er gode til. Derfor udfordrer velfærdsteknologi medarbejdere på flere planer. De

Tre komponenter bag succes med velfærdsteknologi

Teknologi, kompetencer og organisering skaber effekt ved brug af velfærdsteknologi

Figur 2: Effekten ved at anvende ny velfærdsteknologi kan måles på tre andre dimensioner: øget effektivitet, styrket trivsel / godt og sundt arbejdsmiljø samt forbedret kvalitet i ydelsen (plejen).

MM Kilde: Teknologisk Institut.

skal være klar til at indtage nye funktioner og roller, og så skal de ikke mindst opdyrke et nyt sæt af kompetencer, så de igen kan sige og føle, at de er gode til at udføre deres arbejde.

“Undervejs skal deltagerne skabe sig nogle nye billeder af deres rolle og deres egne kompetencer,” siger Charlotte Færch Lotz.

Succesfuld implementering af ny teknologi handler om tre elementer, der skal på plads samtidig. Der skal være tale om en brugervenlig og gennemarbejdet teknologi, ledelsen skal have forberedt organisationen på de kommende forandringer, og medarbejderne skal have mulighed for at udvikle deres kompetencer. Se figur 2.

“Velfærdsteknologi fører ikke til effektiviseringer, hvis ikke der tages hensyn til teknologien, organisationen og kompetencerne. Vi har set rigtig mange gange, at man ikke får nok ud af selv meget dyre investeringer, fordi medarbejderne ikke har fået mulighed for at videreudvikle deres kompetencer,” siger Charlotte Færch Lotz.

En række afsluttede forsøg med implementering af velfærdsteknologi på plejecentre i Esbjerg, Frederikssund og Roskilde Kommune viser effekter på flere skalaer, når der tages hensyn til alle tre elementer. Assistenten på centrene fortæller for eksempel, at robotstøvsugere aflaster dem i en grad, så “det kan mærkes i ryg og skuldre”, siger en assistent til evalueringen. På et andet center lyder vurderingen, at en robotstøvsuger kan spare assistenten for to timers støvsugning om dagen.

Det japanske vaske- og tørretoilet er et eksempel på en velfærdsteknologi, der virkelig rykker ved både plejepersonalets opgaver og ved beboernes selvfølelse. Alligevel får toilettet plusord med på vejen af medarbejdere, der ikke længere skal hjælpe beboerne ved toiletbesøg. Et arbejde, der ofte indebærer anstrengende og belastende arbejdsstillinger. Også beboere fortæller, at de “oplever mere værdighed”, fordi de ikke er afhængige af hjælp til at gå på toiletet.

På baggrund af erfaringerne har Charlotte Færch Lotz og Teknologisk Institut udarbejdet en vejledning til implementering af velfærdsteknologi.

Mere end et tryk på en knap

En lang række velfærdsteknologiske løsninger er stadig under udvikling, og i den proces er sundhedspersonalets medvirken afgørende. Her kommer kompetencer ligeledes til at spille en vigtig rolle. Og det på et niveau,

der går videre end den daglige brug af apparaturet.

Virksomheder ønsker ofte at udvikle ny velfærdsteknologi i samarbejde med medarbejdere på hospitaler og plejecentre. Et eksempel er Linak, der lige nu udvikler en ny intelligent hospitalsseng i samarbejde med sygeplejersker og plejepersonale to steder i Sønderjylland. Der er tale om en krævende udviklingsproces, fordi virksomhedens ingeniører og

Ingeniører skal også på skolebænken

Velfærdsteknologi skaber ikke kun behov for nye kompetencer til sundheds- og plejepersonale. Også inden for ingeniørfaget kræver teknologien nye kompetencer. Vellykkede løsninger udtænkes i samarbejde mellem teknikere og plejepersonale, men de to faggrupper står fokusmæssigt meget langt fra hinanden, og det kan være en væsentlig barriere for den videre udvikling på feltet. Derfor udvikler ingeniøruddannelserne nu helt nye studieretninger, der skal give de studerende indsigt i både teknologi og pleje.

“Hvis ikke ingeniørerne kan læse brugernes helt konkrete behov, så bliver produkterne ikke brugt,” siger lektor Kasper Hallenborg, der har været med til at etablere en ny uddannelse af ingeniører i Velfærdsteknologi på Syddansk Universitet. Uddannelsen supplerer kurserne i teknik med kurser i kroppens funktion. Derudover skal de kommende ingeniører i velfærdsteknologi have forståelse for samspil mellem mennesker og teknologi med inspiration fra psykologi.

“Ingeniørerne skal for eksempel kunne arbejde med i projekter, der motiverer patienter til at holde fast i deres træningsprogrammer, når de er udskrevet fra et hospital,” siger Kasper Hallenborg.

Hvor Syddansk Universitet har optaget de første studerende efter sommeren i år, har det første hold studerende på retningen for sundhedsteknologi på Ingeniørhøjskolen i Århus været i gang i snart tre år. Her er en helt central kompetence at styre udviklingsprocesser i samarbejde med brugerne.

Det er en selvstændig opgave at involvere brugerne i udvikling af velfærdsteknologi, fordi brugerne sjældent har de store erfaringer med at deltage i teknologisk udvikling og ofte vil udpege et behov i meget generelle vendinger. Det er så ingeniørernes opgave at oversætte det udtalte behov til en teknologisk løsning, som en virksomheds ingeniører kan gå i gang med at udvikle på. Netop fordi det udtalte behov og ingeniørernes forslag til løsning stammer fra hver sin verden, skal brugerne være med i alle faser af udviklingen.

“Ingeniørerne skal lære at styre processen og hele tiden være klar til at tilpasse deres løsninger til behovene efterhånden som udviklingsprocessen skrider frem,” siger Bente Beisenbacher, studieleder på diplomingeniøruddannelsen i sundheds- og omsorgsteknologi, Ingeniørhøjskolen i Århus.

Derfor skal nye ingeniører kunne forstå brugernes sprog og også være klar til at følge en sygeplejerske eller en social- og sundhedsassistent på arbejde for at observere de behov på en arbejdsdag, der kunne lettes med ny teknologi.

De nye uddannelser tiltrækker studerende med en anden profil end de traditionelle ingeniøruddannelser:

“Udsigten til god løn og attraktive beskæftigelsesmuligheder betyder meget. Men de unge vil også gøre en forskel i verden og være med til at skabe fremtiden. Det er en meget vigtig faktor, når de vælger uddannelse,” siger Kim Harell, kommunikationschef, Ingeniørhøjskolen.

Ingeniørforeningen er helt bevidst om de særlige krav, udvikling af ny velfærds-teknologi stiller til ingeniører.

“Teknologier, der i så høj grad kommer i direkte kontakt med borgerne, fordrer en nærmest holistisk-teknisk tankegang, for at blive en succes, siger formanden for Ingeniørforeningen, Frida Frost.

hospitalernes og plejecentrenes personale har meget forskellige måder at arbejde med og beskrive teknik på. Se MM31, 2010.

For sygeplejerskerne og andet sundhedspersonale gælder, at deres forståelse af teknologi og særligt deres teknologiske kompetencer ikke er tilstrækkelige til, at de kan deltage i innovationsprocesser på et kvalificeret niveau. Det siger Cathrine Hasse, der er professor ved Institut for Læring ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole under Århus Universitet.

“Teknologiske færdigheder handler ikke kun om at kunne trykke på en knap eller læse en manual. Det nye er, at sygeplejerskerne, og andre medarbejdere inden for velfærdsservice, skal bruge deres færdigheder sammen med ingeniører og dataloger, så de kan tænke med, når udviklingen går i gang,” siger Cathrine Hasse, der har studeret læringsprocesser i forbindelse med implementering af ny teknologi.

Dette kræver et nyt sæt af kvalifikationer, hvor sygeplejersker og andet personale i sundheds- og plejesektoren skal erobre teknologien fra ingeniørerne og føre den over i brugernes univers.

“Udviklingen af ny teknologi må ikke ske på teknologiens præmisser,

men skal ske, så den inddrager sygeplejerskernes faglighed,” siger Cathrine Hasse.

Der er derfor en særlig opgave for uddannelsesinstitutioner, der uddanner bl.a. sygeplejersker, hvis deres studerende skal have kompetencer på et niveau, så de for alvor kan deltage i medarbejderdrevet innovation.

Mens det endnu er småt med teknologi i sygeplejerskernes studieordning, så ser det anderledes ud på professionshøjskolerne, hvor velfærdsteknologi integreres i uddannelserne.

“Vi tager udgangspunkt i, at opgaverne for sygeplejersker og andre fagprofessionelle i sundhedsvæsenet ændrer sig meget lige nu, og vi tror, de vil blive ved med at ændre sig hurtigt. Det indebærer også, at borgerne får en anden opfattelse af sygeplejerskernes rolle,” siger Bodil Primsø, uddannelseschef på Den Sundhedsfaglige Højskole under Via University College.

Hun fortæller, at skolen starter en linje med særlig fokus på velfærdsteknologi i februar og samtidig er i gang med at udvikle et færdighedslaboratorium i lighed med den simulations-træning, der finder sted på Sygehus Sønderjylland.

På University College Nordjylland har man udarbejdet billeder af typi-

ske arbejdsfunktioner i fremtiden, dvs. i 2013. Et billede viser f.eks. en borger på 82, der ankommer til et plejehjem og får indopereret sensorer, så personalet kan være ajour med hans helbred og reagere hurtigt, hvis han for eksempel falder.

Jonna Frølich, der er studiechef, siger, at scenarierne kan danne udgangspunkt for et samarbejde mellem studerende og virksomheder om udvikling af ny teknologi. Hun henviser til, at kommende ergoterapeuter og fysioterapeuter lige nu forsøger at forbedre de kørestole, børn med cerebral parese anvender. Projektet tager udgangspunkt i en beskrivelse af brugernes behov og skal bl.a. ende med forslag til, hvad producenter kan forbedre.

Jens Reiermann jre@mm.dk

KILDER:
REGION SYDDANMARK: KOMPETENCEUNDERSØGELSE FOR VELFÆRDSTEKNOLOGIER I REGION SYDDANMARK. INTERVIEWBASERET UNDERSØGELSE. 2010.
TEKNOLOGISK INSTITUT: STYRKELSE AF ARBEJDSMILJØET I ÆLDREPLEJEN Gennem intelligent teknologi. 2010.
TEKNOLOGISK INSTITUT: STYRKET ARBEJDSMILJØ MED NY TEKNOLOGI. 2010.

Find links til rapporter og læs alle artikler i serien om velfærdsteknologi og den sunde vækst på Mandag Morgen Share – mm.dk